

*Голові разової спеціалізованої вченої ради
доктору економічних наук,
доценту Грабчук І.Л.*

РЕЦЕНЗІЯ

доктора наук з державного управління, кандидата економічних наук, доцента кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка» **КУЧМЕНКА Віталія Олександровича** на дисертаційну роботу ГАВРИШ Анастасії Анатоліївни на тему: «Фінансово-економічний механізм воєнної підтримки України», подану до захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка»

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Актуальність теми дисертаційної роботи Гавриш А.А. зумовлена глибокими трансформаціями міжнародного безпекового середовища, посиленням геополітичної нестабільності та необхідністю пошуку нових підходів до фінансового забезпечення воєнних потреб держави. Повномасштабна російська агресія проти України спричинила безпрецедентне зростання потреб сектору безпеки й оборони у фінансових ресурсах, водночас суттєво ускладнивши функціонування національної економіки, збільшивши навантаження на державний бюджет та актуалізувавши питання залучення зовнішньої фінансової допомоги.

В умовах тривалої війни фінансове забезпечення оборонного сектору перетворюється на один із ключових чинників збереження обороноздатності держави, її економічної стійкості та здатності до довгострокового протистояння агресору. Сучасні воєнні конфлікти характеризуються високою ресурсомісткістю та потребують не лише значних бюджетних видатків, а й ефективного поєднання міжнародної фінансової підтримки, інвестиційних ресурсів, механізмів державно-приватного партнерства та новітніх інструментів мобілізації коштів.

У цьому контексті особливої наукової та практичної значущості набуває дослідження фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України, спрямоване на обґрунтування напрямів підвищення ефективності використання

фінансових ресурсів, диверсифікацію джерел фінансування оборонного сектору та формування комплексної моделі забезпечення воєнних потреб держави. Актуальність роботи посилюється тим, що її результати орієнтовані не лише на вирішення поточних завдань фінансового забезпечення сектору безпеки й оборони, а й на створення передумов для розвитку оборонного потенціалу України у довгостроковій перспективі.

Структура і зміст основних положень дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Гавриш А.А. характеризується логічною побудовою, внутрішньою узгодженістю структурних елементів та послідовністю викладу матеріалу. Структура дослідження сформована відповідно до поставленої мети.

У першому розділі досліджено понятійно-категоріальний апарат фінансово-економічного механізму воєнної підтримки держави. Автором проведено ґрунтовний бібліометричний аналіз наукових публікацій, що дозволило визначити основні напрями розвитку наукового дискурсу у сфері фінансування оборонного сектору та міжнародної воєнної підтримки. Особливу увагу приділено систематизації наукових підходів до трактування понять «механізм», «фінансово-економічний механізм», а також виявленню прогалин у дослідженні фінансово-економічних аспектів воєнної підтримки держав. За результатами аналізу обґрунтовано необхідність формування комплексного підходу до дослідження фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України (п.1.1). Автором систематизовано наукові підходи до визначення структури фінансово-економічного механізму, обґрунтовано роль фінансових методів, інструментів, важелів і стимулів у забезпеченні оборонних потреб держави. Особливу увагу приділено класифікації фінансово-економічних інструментів воєнної підтримки за різними критеріями та запропоновано розширену таксономію, яка враховує цифрові, краудфандингові та криптовалютні механізми мобілізації ресурсів, що набули поширення в Україні після 2022 року (п. 1.2). Також досліджено світовий досвід фінансового забезпечення воєнних потреб держав та проаналізовано особливості формування оборонних бюджетів у провідних країнах світу. Автором проведено

комплексний аналіз динаміки світових військових витрат, механізмів фінансування оборонного сектору країн ЄС та НАТО, а також узагальнено практику використання міжнародної фінансової допомоги, спеціалізованих оборонних фондів і колективних безпекових механізмів. Особливу цінність становить дослідження досвіду США, Ізраїлю та Бахреїну щодо фінансового забезпечення оборонних потреб, що дозволило виявити інструменти, придатні для адаптації в українських умовах (п. 1.3, 1.4).

У другому розділі проаналізовано трансформацію структури доходів і видатків державного бюджету в умовах війни, динаміку оборонних витрат, боргового навантаження та джерел фінансування сектору безпеки й оборони. Автором проведено порівняльний аналіз військових витрат України та російської федерації у 2000–2024 рр., що дало змогу оцінити масштаби ресурсного забезпечення сторін конфлікту та рівень військового навантаження на економіку (п. 2.1). Автором проведено комплексний аналіз обсягів, структури та форм міжнародної допомоги, визначено роль провідних держав-партнерів і міжнародних інституцій у забезпеченні фінансової стійкості та обороноздатності України. Особливу увагу приділено оцінці внеску США, Європейського Союзу та окремих країн-донорів, дослідженню механізмів надання військової, фінансової та гуманітарної допомоги, а також порівнянню рівня підтримки як в абсолютних показниках, так і відносно обсягів ВВП країн-донорів. Практичний інтерес становить систематизація основних форм військово-фінансової підтримки України з боку США та аналіз їх впливу на ресурсне забезпечення сектору безпеки й оборони держави (п. 2.2).

Автором проведено аналіз нормативно-правового регулювання державно-приватного партнерства в Україні, зокрема здійснено порівняльну характеристику законодавства про концесії та публічно-приватне партнерство в контексті фінансування оборонного сектору. Особливу увагу приділено вивченню практики реалізації проєктів державно-приватного партнерства у сфері безпеки та оборони в країнах Європейського Союзу і США. На основі узагальнення міжнародного досвіду обґрунтовано перспективні напрями адаптації зарубіжних практик для розвитку оборонно-промислового комплексу

України, модернізації військової інфраструктури, залучення інвестицій та впровадження інноваційних технологій у сферу національної безпеки (п. 2.3).

Третій розділ передбачає дослідження трансформації системи оборонних закупівель України в умовах війни та обґрунтування напрямів підвищення ефективності управління фінансовим забезпеченням воєнних потреб держави. Особливу увагу приділено порівняльному аналізу централізованих механізмів закупівель та цифрових децентралізованих інструментів (п.3.1). Практичну цінність становить запропонована структурно-функціональна модель, що поєднує монетарний, фінансовий, міжнародно-донорський, інвестиційний та спеціальний блоки фінансування, а також визначає інституційні рівні реалізації оборонної стратегії (п.3.2). Значну увагу приділено формуванню інституційних механізмів розвитку оборонно-промислового комплексу України. Розкрито економічний потенціал концепції Defence City як інноваційного оборонно-промислового кластера, здатного забезпечити прискорення технологічного розвитку, залучення приватного капіталу та підвищення ефективності використання фінансових ресурсів. Також досліджено можливості UCDI Investor Club як інструменту венчурного фінансування оборонних технологій та стимулювання розвитку сектору Mil-tech і безпілотних систем (п.3.3).

Наукова новизна дисертаційної роботи

До найбільш вагомих результатів, що характеризуються науковою новизною, належить розроблена автором структурно-функціональна модель фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України. Концептуальна модель комплексно поєднує внутрішні та зовнішні джерела фінансування, інструменти мобілізації фінансових ресурсів, інституційні рівні управління та механізми трансформації фінансових потоків в оборонну спроможність держави. Наукова цінність запропонованої моделі полягає у формуванні цілісного бачення процесу фінансового забезпечення воєнних потреб, що дозволяє розглядати воєнну підтримку не як сукупність окремих фінансових інструментів, а як інтегровану систему взаємодії державних, міжнародних, інвестиційних та суспільних ресурсів.

Позитивної оцінки заслуговує удосконалення класифікації фінансових інструментів воєнної підтримки держави на основі узагальнення унікального досвіду України щодо використання цифрових та суспільно-орієнтованих механізмів мобілізації фінансових ресурсів. Автором обґрунтовано необхідність включення до системи фінансових інструментів воєнної підтримки краудфандингових платформ, цифрових військових облігацій, токенизованих активів та інших фінансово-технологічних рішень, які суттєво розширюють можливості залучення ресурсів порівняно з традиційними бюджетними та кредитними механізмами. На відміну від існуючих підходів, запропонована класифікація враховує нові форми участі громадянського суспільства у фінансуванні оборонних потреб держави.

Подальшого розвитку набули підходи до формування інвестиційної складової фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України, які передбачають інтеграцію державних, приватних та міжнародних інвестиційних ресурсів для розвитку оборонно-промислового комплексу, модернізації виробничих потужностей та зміцнення довгострокової стійкості оборонного сектору держави.

Практичне значення отриманих результатів

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в обґрунтуванні науково-практичних підходів та розробленні рекомендацій, спрямованих на удосконалення фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України, підвищення ефективності мобілізації фінансових ресурсів і забезпечення стійкого функціонування сектору безпеки й оборони в умовах гривалої війни. Матеріали дисертаційного дослідження використовуються в освітньому процесі Державного університету «Житомирська політехніка» при викладанні навчальних дисциплін та підготовці навчально-методичного забезпечення, зокрема з дисципліни «Міжнародна безпека».

Отримані результати знайшли практичне застосування у діяльності Департаменту регіонального розвитку Житомирської обласної державної адміністрації, зокрема для підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами на етапі реалізації державної фінансової політики. Практичні

рекомендації сприяють підвищенню ефективності управління фінансовими потоками, посиленню прозорості оборонних закупівель, розвитку інституційної взаємодії між державними органами, міжнародними партнерами та приватним сектором у сфері забезпечення воєнних потреб.

Академічна доброчесність

Дисертаційна робота пройшла перевірку на наявність текстових запозичень із використанням системи StrikePlagiarism.com. Результати перевірки засвідчили належний рівень академічної доброчесності та оригінальності проведеного дослідження. Зокрема, коефіцієнт подібності, що відображає частку тексту, в якій виявлено збіги з іншими джерелами за короткими фрагментами становить 5,36 %, тоді як коефіцієнт подібності, який характеризує частку довших текстових збігів, які потенційно можуть потребувати додаткового аналізу, складає 1,96 %і. Таке значення показників свідчить про допустимі межі запозичень і вказує на відсутність академічного плагіату. Виявлені збіги мають переважно технічний характер і пов'язані з використанням усталеної наукової термінології, бібліографічних описів та коректно оформлених цитувань. Це дає підстави стверджувати, що дисертаційна робота є самостійним авторським дослідженням, виконаним із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Попри беззаперечні наукові здобутки автора та високий рівень виконання дисертаційного дослідження, окремі його положення потребують додаткового обговорення, що зумовлює необхідність висловлення таких зауважень і рекомендацій:

У роботі здійснено оцінку співвідношення військового потенціалу України та росії. Доцільно було б розширити дослідження шляхом врахування новітніх компонентів військової могутності, зокрема безпілотних систем, засобів радіоелектронної боротьби та цифрових технологій управління військами.

Автором ґрунтовно досліджено трансформацію податкової політики України в умовах війни. Разом з тим у роботі недостатньо уваги приділено оцінці довгострокових наслідків запроваджених податкових змін для післявоєнного економічного відновлення держави.

У дисертації обґрунтовано необхідність формування довгострокової стратегії фінансування оборонного сектору України. Водночас залишилося недостатньо розкритим питання адаптації такої стратегії до змін безпекового середовища та можливих коливань макроекономічних показників.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Гавриш А.А. становить завершене наукове дослідження, яке присвячене вирішенню актуальної наукової проблеми формування та функціонування фінансово-економічного механізму воєнної підтримки України в умовах тривалої збройної агресії та трансформації системи фінансового забезпечення оборонного сектору. Отримані автором результати є достовірними, мають наукову та прикладну цінність, пройшли апробацію, достатньою мірою висвітлені у наукових публікаціях та впроваджені у практичну діяльність і освітній процес.

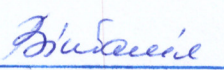
Робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктор філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – Гавриш Анастасія Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент

доктор наук з державного управління,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри національної безпеки,
публічного управління та адміністрування
Державного університету
«Житомирська політехніка»

Віталій КУЧМЕНКО

Підпис
Засвідчую:
Учений секретар
Житомирська політехніка

